

VOED DE VLAM

Veerkracht voor de
vermoeide ziel

TISH WARREN

Voed de vlam

Andere boeken van Tish Warren:

Advent

Bidden in de nacht

Liturgie van het alledaagse

VOED DE VLAM

Veerkracht voor de
vermoeide ziel

TISH WARREN

Vertaald door Monica van Bezooijen

KokBoekencentrum Uitgevers - Utrecht

Vertaling: Monica van Bezooijen
Ontwerp omslag: Peter Kortleve / shortlife.nl
Lay-out binnenwerk: Geertje van der Velde / gewoongeertje.nl
Auteursfoto: Shelley Elena Photography, LLC

ISBN 978 90 435 4477 1
ISBN 978 90 435 4478 8 (e-book)
ISBN 978 90 435 4534 1 (audiobook)
NUR 707
www.kokboekencentrum.nl

Oorspronkelijk uitgegeven door Convergent Books, een imprint van Random House, onderdeel van Penguin Random House LLC, New York, USA, onder de titel *What Grows in Weary Lands*.

Engelstalige uitgave © 2026 Lutitia Harrison Warren
Nederlandse uitgave © 2026 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Voor Marcia Bosscher,
die al een schrijver in mij zag voordat ik dat zelf wist
en me leerde het vuur brandend te houden.*

*En voor al die trouwe mensen,
die ervoor gezorgd hebben dat ik ook trouw wil zijn.*

Vertrouw boven alles op het *trage* werk van God. Wij mensen zijn van nature ongeduldig. We willen ons doel snel en zonder omwegen bereiken. Tussenstappen slaan we graag over. Als we *onderweg* zijn naar iets *onbekends*, iets *nieuws*, worden we snel ongeduldig. Toch is het de wet van alle vooruitgang dat die via een aantal onzekere stadia verloopt – en dat kost vaak heel veel tijd.

Pierre Teilhard de Chardin

Velen beweren dat ze bekeerd zijn, terwijl ze als volgelingen van Christus weinig volwassenheid laten zien. In onze cultuur is alles verkoopbaar, zelfs nieuws over God, mits het er flitsend uitziet; maar als de nieuwigheid ervan af is, komt het op de vuilnisbelt terecht. Er is in onze wereld een grote markt voor religieuze ervaring, maar er is weinig enthousiasme voor het geduldig aanleren van deugdzaamheid. Haast niemand valt te porren voor een lange leerschool in wat christenen vroeger heiligheid noemden.

Eugene H. Peterson

We weten dat ellende tot volharding leidt, volharding tot betrouwbaarheid, en betrouwbaarheid tot hoop.

Romeinen 5:3-4

Inhoud

Woord vooraf – Voed de vlam	11
1 Ontdekking in de woestijn <i>Verloren en gevonden in een dor land</i>	17
2 Blijf in je kloostercel <i>Standvastigheid in de praktijk</i>	43
3 Begrens jezelf <i>Standvastigheid in betrokkenheid en gemeenschap</i>	67
4 Wacht in de baarmoeder <i>Hoe hoop volharding verandert en veerkracht voedt</i>	83
5 Staak de strijd <i>Hoe genade ons zwoegen verandert</i>	101
6 Laat het slib bezinken <i>Stilte en verbinding met de bron</i>	120
7 Verstevig de muur <i>Volharden te midden van twijfel en verwarring</i>	141
8 Rook en vuur <i>Waar christelijke volharding op uitloopt</i>	164
Dank	179
Noten	182

WOORD VOORAF

Voed de vlam

Het vuurtje wilde niet aan gaan.

Ik stak de ene na de andere lucifer af en hield hem bij de houtjes. Even vlamde de lucifer op – helder, vrolijk, verwachtingsvol – om dan snel weer uit te doven.

Mijn werk was vergeefs. En ik had het koud.

Ik zat bij de donkere vuurplaats van het retraiteoord in Texas Hill Country. Ik moest er even tussenuit, want ik voelde me zo intens moe. Mijn ziel was moe. Mijn lichaam was moe. Ik was moe van het moe zijn. Thuis had ik een druk, productief leven. Ik schreef wekelijks voor *The New York Times*, wat in veel opzichten een droombaan was. Daarnaast werkte ik aan een boek, diende een kerk en voedde drie kinderen op, die over het algemeen elke dag te eten kregen. Kortom: het ging goed met me. Maar ik deed het allemaal puur op adrenaline, en ik wist dat ik dat niet vol kon houden. Ik was op.

Hier, te midden van de rotsige heuvels, hoopte ik een paar dagen op adem te komen. Ik zou er bidden en werken. Haviken

WOORD VOORAF

zweefden boven de leikleurige kliffen langs de trage Frio-rivier. Misschien kreeg ik hier de kans om te luisteren naar wat mijn ziel probeerde te zeggen. Misschien was het hier stil genoeg om Gods zachte stem te verstaan en om inspiratie, zicht op het hogere en houvast te krijgen.

Het was ijskoud buiten en dus had ik besloten om een vuurtje te maken in de vuurplaats op de binnenplaats. En dat ging me niet bepaald goed af.

Ik bleef het maar proberen, stapelde hout op en herschikte de blokken. Maar elke lucifer doofde uit. Ik raakte steeds gefrustreerder. Ik vervloekte de lucifers. Ik zuchtte diep. In mijn studententijd had mijn vriendin Jen me de bijnaam ‘vuurmaker’ gegeven, toen ik een wonder had verricht tijdens een ongewoon nat campingavontuur. Ik dacht dat ik hier goed in was. Ik was hier ooit ook goed in. Maar het hout vatte geen vlam. Niets vatte nog vlam.

Mijn vorming als christen bevat voldoende beeldspraak rond vuur om een boswachter te laten schrikken. ‘Laat de vlam weer branden’, zongen we elke week op de jeugdclub. Het thema van ons kerkkamp dat jaar was ‘Wakker het vuur aan!’ Op de universiteit ging ik af en toe naar een christelijke studentenvereniging die ‘Forest fire’ heette (en laat ik nu net aan Wake Forest University studeren ☺).

Ik dacht er nooit echt over na wat het betekende om ‘in vuur en vlam’ te staan voor Jezus, maar dat leek het doel te zijn van christelijk discipelschap. Ik denk dat ik verlangde naar een bepaalde emotionele ervaring. Ik wilde me heel gelovig

voelen, heel ijverig, zeker en sterk. Ik wilde een rechtstreeks lijntje hebben met God. Met dat verlangen is niets mis.

Maar hoe zit het dan met al die keren dat je het vuur niet aan krijgt?

Tijdens de rit van drie uur van mijn huis naar het retraitecentrum had ik gebeld met mijn vriendin Marcia. Ze was mijn eerste redacteur en ik praat nog

steeds met haar als het leven me zwaar valt. Ik vertelde haar dat ik me opgebrand voelde. Ik vertelde haar dat ik niet wist

Hoe zit het dan met al die keren dat je het vuur niet aan krijgt?

hoe ik mijn leven, werk of geloof draaiende moest houden. God voelde zo ver weg, vertelde ik haar, en ook in mijn schrijversleven was er nergens een ‘muze’ te vinden.

Marcia is wijs en heeft een hoop geduld met mij. Ze antwoordde dat geestelijke groei, net als het maken van kunst, meestal plaatsvindt door een plotseling inzicht, als een steekvlam, maar in het ‘gestaag stapelen van houtblokken’ – in het lange, soms eentonige opstoken van het vuur – een vuur dat sputtert, zwakker wordt, uitdooft en dan, op een onverwacht moment, weer opflakkert en tot leven komt.

Terwijl ik daar in het retraitecentrum zat, en al mijn lucifers opbrandde, dacht ik weer aan Marcia’s woorden. Ik was gestopt met mijn pogingen het vuur aan te krijgen en staarde naar de donkere vuurplaats, bracht mijn leven in gebed bij God, mijn gevoel van verlorenheid en troosteloosheid. Ik schreef wat en las een psalm en ging toen weer verder met

WOORD VOORAF

mijn poging een vuurtje te maken. Maar er gebeurde nog steeds niets. De tijd leek zich eindeloos uit te strekken. Het was koud en het werd laat.

Ik bleef het proberen en stapelde hout op, streek lucifers af, herschikte de aanmaakhoutjes. En toen, opeens, na de zoveelste poging met de zoveelste lucifer, vatte het hout vlam en laaide het vuur op. Binnen enkele minuten kon ik mijn handen warmen aan het vuur waarnaar ik zo had uitgezien. Ik kreeg rode wangen van de hitte. De heldere vlammen maakten me vrolijk.

De betekenis van deze ervaring kwam bij me binnen. Al mijn inspanningen om vuur te maken – die houtblokken, twijgjes en proppen krantenpapier die ik in de lege uren had opgestapeld – voedden de vlam. Al die tijd had het gevoeld alsof er niets gebeurde. Maar elk stukje aanmaakhout dat ik gefrustreerd had neergelegd voedden de vlam die ik nu voor me zag.

Het vuur brandde urenlang. Ik staarde in stilte voor me uit en zat daar tot laat in de avond.

Ik kan het vuur niet dwingen. Het ontstaan ervan is een mysterie. De flakkerende vlammen fluis-terden hoop. Ze vertelden me dat ik op dit moment in mijn leven – waarop alles donker leek – mocht zorgen voor het vuur. Dit was een tijd die in Gods handen betekenis en doel kreeg. Als ik me er maar aan overgaf.

VOED DE VLAM

Ik kan het vuur niet dwingen. Ik kan het niet laten ontvlammen volgens mijn plannen, dankzij mijn vaardigheden of door pure wilskracht. Het ontstaan ervan is een mysterie.

Maar ik kan wel wachten. Ik kan doorgaan. De gewoonten van ons geloof, de daden van volharding en vertrouwen kunnen vergeefs lijken. Maar uiteindelijk zijn ze de tere, dunne aanmaakhoutjes die, op exact het juiste moment, de Geest ontsteken. Uiteindelijk voedt alles de vlam. Uiteindelijk is niets vergeefs.

1

Ontdekking in de woestijn

Verloren en gevonden in een dor land

I

Al is de ervaring voor iedereen anders, toch kennen we allemaal momenten in ons leven waarop we geen puf meer hebben. De rek is eruit; je voelt je futloos en moe, stuurloos en onzeker. Het leven lijkt zwaar, zwaarder dan het naar jouw idee zou moeten zijn.

Paulus spoorde de christenen in Galatië aan om ‘het goede [te] doen, zonder op te geven, want als we niet verzwakken zullen we oogsten wanneer de tijd daarvoor gekomen is’ (Gal. 6:9). Hij had dat niet hoeven te zeggen als het leven – ook het geloofsleven – ons niet vaak moe maakt. Als het christelijk leven hoort te voelen als een popconcert waaraan geen einde komt of een extatische mystieke reis, als het niet moeilijk is om te bidden, te geloven of God te gehoorzamen, dan had de apostel ons niet hoeven aanmoedigen om vol te houden en

WAT ALS GEESTELIJKE DROOGTE GEEN TEKEN IS VAN FALEN, MAAR VAN GROEI?

Voed de vlam is een bemoedigend boek voor iedereen die verlangt naar een vervuld leven in een tijd vol onrust, uitputting en afleiding. Bestseller-auteur Tish Warren onderzoekt een ervaring die veel mensen herkennen, maar zelden benoemen: het gevoel dat God ver weg is en het leven zijn glans verliest. Warren put uit haar eigen levensverhaal én uit de wijsheid van de vroege christelijke traditie. Ze laat zien hoe perioden van dorheid juist kunnen uitgroeien tot bronnen van veerkracht, hoop en diepgang.

'De meest vitale eigenschap van een gelovige, zegt Tish Warren, is niet dopamine, maar volharding. Ze laat zien hoe je het trage werk van God zijn gang kunt laten gaan in onze hectische levens.'

– **Kees van Ekris**, scribe Protestantse Kerk in Nederland

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 4477 1 • NUR 707

9 789043 544771